

gaaft en een grote zin voor creativiteit. Dat de diplomatische echtheidskritiek van één document kon opgeblazen worden tot dergelijke dimensies, onder andere door talloze herhalingen en redundanties, en dan nog gepubliceerd worden ook, had ik niet voor mogelijk geacht.

De bibliografie omvat een algemeen deel, een deel over de bronnen van de *Sapientie immarcessibilis*, een chronologische lijst van de ter vergelijking gebruikte universiteitsbullens, en een lijst van geraadpleegde werken per hoofdstuk (er zijn geen voet- of eindnoten). Het boek sluit af met een lijst van afbeeldingen, een index (waarin men niet de officiële vorm van de naam van de Belgische gemeenten kan terugvinden, vgl. bijvoorbeeld 'Mechlin', 'Alost' en 'Tongres') en een mapje met de reproductie van de recto-zijde van de Leuvense *Sapientie immarcessibilis* en van haar model de *Sapientie cuius* van Rostock.

Thérèse de Hemptinne

F. C. Berkenvelder, *Zwolse regesten*, V, 1476-1490 (Zwolle: Waanders, 1994, 473 blz., f104,50, ISBN 90 400 9713 5).

In 1980 verscheen 'niet toevallig', zoals de auteur in zijn inleiding schrijft, namelijk ter gelegenheid van het 750-jarig jubileum van het stadsrecht van de stad, het eerste deel van de *Zwolse regesten*. Het bevatte regesten van de charters uit het Zwolse gemeentearchief en andere archieven over de jaren 1350 tot 1399. Hoewel de omvang van het Zwolse bestand minder groot is dan dat van de enorme reeksen waarover Prevenier spreekt in zijn bijdrage aan de jubileumbundel van de RGP' was de angstige vraag of niet ook deze editie na enkele delen zou verpieteren, of bezorger en uitgever het vol zouden houden de drie geplande delen ook werkelijk uit te brengen en zo het jaar 1450 te bereiken. Na het verschijnen van deel III in 1986 volgde echter als een welkome verrassing in 1991 een vierde deel: de Zwolse uitgeverij Waanders bleek bereid deze uitbreiding van de serie zelf te financieren, een in de wereld van de moderne bronnenuitgave zeldzame stap — de lezer werd meteen herinnerd aan de droeve opmerking in het voorwoord dat F. W. N. Hugenholtz schreef bij het zesde en helaas dok laatste deel van G. M. de Meyers editie van *De stadsrekeningen van Deventer*¹: de delen zagen er steeds minder mooi uit en de reeks kwam nu ten einde, en 'daarachter gaat schuil een eindeloos zoek naar de steeds schaarser wordende centjes'. Hugenholtz verwees echter met enig optimisme naar de *database*, waar ook Prevenier veel van verwacht. Wie echter de fraai gebonden en gedegen vormgegeven delen van de *Zwolse regesten* ter hand neemt, verlangt beslist niet naar een beeldscherm, ondanks alle rijkdom die zoek- en sorteerfuncties bieden.

Nu ligt dan ook deel V voor, dat ons tot het jaar 1490 voert. De auteur belooft nog een zesde deel dat de vijftiende eeuw vol maakt en dat bovendien een supplement met aanvullingen en verbeteringen bevat. Berkenvelder is niet, om met Prevenier te spreken, teruggeschrokken voor lawines, maar heeft in nog geen twee decennia naast zijn andere publicaties een rijk naslagwerk geschapen dat niet alleen voor, uiteraard, de geschiedenis van Zwolle van belang is, maar dat voor iedereen die zich met de regio waarin Zwolle een rol speelde onmisbaar blijkt. Uiteindelijk beslaan zijn zes delen de periode 1350 tot 1500, een respectabele lengte (mevrouw De Meyer reikt met de stadsrekeningen van Deventer van 1394 tot 1440; de Zwolse maandrekeningen van 1399 tot 1449, zo'n vijftien stuks, verschenen in een wel zeer bescheiden uitgave van het Zwolse gemeentearchief).

Evenals de voorgaande delen is ook nu elke acte volgens de vigerende regels beschreven, en ook nu besluiten afzonderlijke indices op achternamen, voornamen, topografie buiten de gemeente Zwolle en topografie binnen de gemeente enigszins omslachtig het boek. Het is duidelijk dat de *Zwolse regesten* een bijzonder gelukkig voorbeeld van het uitgeven van bronnen

vormt, en de trouwe gebruikers kijken met ongeduld uit naar het verschijnen van het zesde deel, en vragen zich in stilte af of daarna wellicht ...³.

F. J. Kossmann

1 W. Prevenier, 'Ontsluiting van bronnen uit de middeleeuwen', K. Kooijmans, e. a., *Bron en publikatie. Voordrachten en opstellen over de ontsluiting van geschiedkundige bronnen* (Den Haag, 1985) 13-27.

2 G. M. de Meyer, *De stadsrekeningen van Deventer* (Groningen: Wolters-Noordhoff en, voor deel zes: S.I., z. u., s. a.) VI, vii.

3 Berkenvelder vermeldt in deel III ook de acten van na 1500 te zullen bewerken, en in deel VI nu in totaal 4750 Zwolse charters beschreven te hebben. Dit zou betekenen dat deel VI alleen al uit het Zwolse archief minstens 1200 regesten zou moeten bevatten, veel meer dan tot nu toe gebruikelijk.

M. Bos, *Het Stichts-Hollands geslacht Van den Bosch. Voorlopig verslag van een onderzoek naar persoon en voorgeslacht van Cornelis Jacobsz. (ca. 1500-ca. 1580) te Waddinxveen* (Hilversum: Verloren, 1995, xxi + 256 blz., ISBN 90 6550 273 4).

M. Bos heeft in deze kloeke studie de resultaten vastgelegd van zijn speurtocht naar de afkomst van de familie Van den Bosch. Hij bouwt voort op eigen onderzoek en dat van zijn achterneef H. M. Kuypers, waarbij de stamboom was teruggevoerd tot ene Cornelis Jacobsz., die in de zestiende eeuw in Waddinxveen leefde. De auteur meent thans te kunnen aantonen dat de voorvaderen van Cornelis behoorden tot het geslacht Van den Bosch uit Rijnland, waarvan diverse leden deel uitmaakten van het patriciaat van Leiden. Uiteindelijk zou deze familie in de twaalfde eeuw weer zijn voortgekomen uit een tak van het huis Amstel.

De auteur heeft een juridische achtergrond en begint zijn boek dan ook met een uiteenzetting over bewijs, bewijsmiddelen en bewijsmethoden in de genealogie. Hij maakt af en toe groepsvergelijkingen om zijn genealogische tabellen op te bouwen en ondersteunt zijn betoog ook met foto's van kaarten en zegels. Voorts besteedt hij enige aandacht aan de turfhandel te Rotterdam en de afkomst en status van welgeborenen en ministerialen, aangezien deze zaken raakpunten hebben met zijn voorgeslacht.

Zijn reconstructie steunt in sterke mate op de leenrepertoria van C. Hoek en J. C. Kort en andere publicaties, maar ook op verschillende ongedrukte bronnen. Het valt te merken dat de auteur geen professioneel mediëvist is, want hij kent de middeleeuwse geschiedenis van Holland slecht en gebruikt het archiefmateriaal niet altijd adequaat. Enige voorbeelden mogen dit illustreren.

Zo behandelt Bos in hoofdstuk III de rekening van de honderdste penning van welgeborenen in Rijnland uit 1424 (Archief Graven van Holland, inv. nr. 1900). Hier worden vijftien landeigenaren uit Waddinxveen vermeld, waarvan er slechts één zijn aanslag voor de bede heeft betaald. Bos stelt dat de ene betaler en zeker drie wanbetalers Leidse Hoeken waren, aangezien hun namen voorkomen op de lijst van Leidse Hoeken die in 1393 een schatting kregen opgelegd. Als deze landeigenaars inderdaad Hoeks waren, dan is het begrijpelijk dat zij niet wilden betalen, want de bede van 1424 werd geheven ten bate van de Kabeljauwse machthebber Jan van Beieren. Dit zou een argument voor de juistheid van de stelling van Bos zijn, maar de auteur onderkent dit niet.

Op bladzijde 107 wordt de grote overlast en armoede in Rijnland in 1422 verklaard uit de strooptochten van Willem van Arkel in 1411 en 1412. Dit is niet onmogelijk, maar het ligt toch meer voor de hand dat de krijgshandelingen tussen Jacoba en Jan van Beieren uit 1417-1419 deze ellende opgeleverd hebben.